

Невідомі аспекти громадсько-політичної діяльності П.Тичини та їх вплив на формування молодих українських митців ХХ ст.

Майбутнє держави багато в чому залежить від її молоді, зокрема в переломні періоди її державотворення, що є характерним і для сучасного розвитку України. Саме тому важливим чинником успішних засад розбудови країни є залучення до державотворчих процесів нового покоління творчої молоді.

Актуальність дослідження впливу П.Тичини на формування національної свідомості та громадської позиції молодих письменників, зумовлена не лише науково-теоретичним вивченням історії України ХХ ст., а й необхідністю визначити роль та місце П.Тичини у суспільно-політичному, культурному розвитку України в цілому, дозволить усвідомити реалії зазначеного періоду та дійти об'єктивних висновків.

Окремі аспекти громадсько-політичних поглядів П.Тичини та їх вплив на формування національної свідомості та суспільної позиції молодих українських митців ХХ ст. висвітлюються в працях З.Грузмана, О.Ярового, Д.Білоус, Д.Головка та ін. Зокрема, аналіз творчої співпраці П.Тичини з молодими митцями, виявлення характеру та сутності впливу його громадянської позиції на них знайшло відображення у праці З.Грузмана "Павло Тичина – літературознавець і критик" (1978). Вагомим джерелом, у розрізі проблеми, є книга літературно-мистецьких праць, де зібрані статті, спогади, нотатки, інтерв'ю П.Тичини "З минулого в майбутнє" (1973), аналіз якої дає змогу визначити роль та місце П.Тичини у суспільно-політичному, культурному розвитку України ХХ ст.

Збірник статей "Співець нового світу" (1971) містить спогади відомих митців, які з вдячністю згадують здобутки творчої школи П.Тичини. Сучасне не заідеологізоване бачення проблеми співпраці П.Тичини з молодими митцями висвітлює О.Яровий у праці "Офіціальний" Тичина як ідеологема Радянської епохи" (1994).

Аналіз стану наукової розробки проблеми "Громадсько-політичні погляди П.Тичини та їх вплив на формування національної свідомості та суспільної позиції молодих українських митців ХХ ст." свідчить, що вітчизняна й зарубіжна історіографія приділяла недостатньо уваги даній темі. Отже, комплексне дослідження згаданої проблеми ще досі відсутнє й потребує детального дослідження.

Мета статті на основі критичного переосмислення опублікованих та архівних матеріалів здійснити об'єктивний аналіз впливу невідомих аспектів громадсько-політичної діяльності П.Тичини на формування національної свідомості та суспільної позиції молодих митців України ХХ ст.

Досягнення визначеної мети передбачає розв'язання наступних завдань:

- виявити характер та сутність впливу П.Тичини на формування національної свідомості та суспільно-політичної позиції молодих митців;
- дослідити невідомі аспекти співпраці П.Тичини з молодими авторами;
- визначити роль та місце П.Тичини у громадсько-політичному, культурному розвитку України.

В 1923–1934 рр. П.Тичина працював у редакції громадсько-політичного, літературно-художнього журналу "Червоний шлях", який виходив у Харкові.

Як згадує письменник П.Панч: "П.Тичина був гострим і вимогливим редактором. Весь час віддавав роботі. Яку виконував сумлінно, зі всім запалом свого серця. Разом із тим був і гострим критиком і щирим добросердечним порадником" [29, с. 3]. Працюючи редактором громадсько-політичного, літературно-художнього журналу "Червоний шлях", П.Тичина листується з позаштатними кореспондентами, проводить численні консультації в редакції журналу і в літбудинку, організовує літературні вечори, багато уваги приділяє роботі з творчою молоддю.

Глибоко усвідомлюючи, що від здобутків нового покоління письменників залежатимуть перспективи розвитку українського суспільства та його культури, у листах до поетів-початківців, промовах та статтях академік П.Тичина дає творчі настанови молодим митцям у дусі любові та патріотизму до України. У доповіді під час відкриття курсів-конференції молодих письменників у 1939 р. П.Тичина наголошував: "...нам постійно потрібно турбуватись за вирощування нових кадрів письменників. І коли ці кадри з'являються – повірте, – це велика радість" [42, с. 235]. Головне у настановах П.Тичини до тих, хто мав влитися в письменницькі лави, це – наполегливо працювати над собою та глибоко вивчати життя. Письменник наголошував на тому, що "без щоденної, постійної роботи над собою неможливо навіть і думати про сходження на творчі Ельбруси... Талант виявляється в праці, і ніякі курси не можуть зробити письменника" [42, с. 237]. Він звертає увагу літературної молоді на досвід українських класиків – М.Горького, Л.Українки, М.Коцюбинського, І.Франка, які стали визначними письменниками завдяки наполегливій праці та вболіванню за долю рідної Батьківщини. Визнаючи, що досвід поколінь письменників має неоціненне значення для молодих митців, П.Тичина зазначав: "...досвід дається в

продуманому, конденсованому вигляді, при цьому його дається рівно стільки, скільки потрібно молоді для того, щоб далі вона вже сама продовжила роботу" [42, с. 236].

Виходячи з розуміння постійної взаємодії між традиціями і новаторством у процесі творення неповторної української культури, П.Тичина спрямовував молодих письменників на творче засвоєння кращих мистецьких надбань минулого і водночас мистецького вміння утвердження паростків нового у житті. Цікавим у розгляді проблеми є лист П.Тичини до молодої поетеси М.Фомуляєвої (27 вересня 1940 р.). Ознайомившись з її творчим доробком та відзначивши високий прояв громадської позиції у її віршах, письменник наголосив на "естрадності" викладу думок, що спричиняло до "осідання намулу" на її творах. Поет, зазначав П.Тичина у листі, повинен володіти акустикою свого часу, доносити іскру добра та любові до свого читача та вчитися літературному мистецтву класиків.

"До класиків ми тільки звертаємось, але ніяк не вертаємось, – писав П.Тичина. – Ми у класиків запозичуємо, але ніяк їхніми словами не завершуємо. Нове давати треба, своє, від попереднього одмітне! Шостакович, Йофан, О.Довженко та інші – саме ж і дають нам те нове, без якого наше мистецтво жити не може!" [45, с. 231].

Привертає увагу й те, що лист П.Тичини до молодої поетеси М.Фомуляєвої написаний у формі дружньої розмови з нею. Він розпочинає його з поетичного змалювання Ельбрусу, захоплення блиском і величчю гори, простотою форм, тим, що вона ніколи не старіє. Далі, користуючись прийомом зіставлення, письменник подає особисті думки щодо характеру поезії, її завжди чистого і свіжого творчого потоку.

Аналізуючи творчість починаючих поетів М.Стельмаха, І.Неходи, В.Швеця, М.Рудь та ін., П.Тичина окреслив характерні риси їх творчих пошуків, присвячених Великій вітчизняній війні. Головний акцент письменник звертає на передчасне змужніння молодих поетів у дні суворих битв з ворогом, – адже "...ще вчора вони були в ніжному, перехідному періоді від дитинства до юності, і вже сьогодні – змужнілими, вольовими людьми із високим усвідомленням обов'язку перед Батьківщиною, глибоким розумінням важливості моменту в житті українського народу" [44, с. 262]. Розуміючи, що зазначені мотиви кожен із поетів виявляє своєрідними та неповторними для інших прийомами, П.Тичина вказує конкретні приклади. Проте спільним для починаючих письменників, на думку П.Тичини, є те, що їх мужність у творах не є жорстокою, а подана в них з ліричною схвильованістю в поєднанні з відвагою. Щодо поезії молодого М.Стельмаха "Життя моє – червоний мак на житі, що тільки-тільки мріяв

розцвісти" – письменник зазначав: "Разом із бійцями Червоної Армії він просувається вперед: атаки й походи, на всіх шляхах – гармат ярий грім. І ось поет, сприймаючи це оточення, в душі своїй чує новий голос:

Життя моє –
Не посвист солов'їний, –
Пожежі, кров, натовлене плече.
За чорним димом встала Україна.
Й ворожа кров
В сім ручаїв тече [44, с. 263].

У згаданому творі П.Тичина відзначив перехід від ліричних спогадів до жорстокої дійсності, зміну характеру ліризму. Вказану думку він підтверджує словами І.Неходи:

Теплу ніжність, щиру ласку
В гнів священний оберни [44, с. 262].

Вказуючи на важливість застосування теми ствердження життя в творчості молодих митців, що містить віру в майбутнє, в перемогу над фашистською Німеччиною, письменник також дає високу оцінку творам, де митці звертаються до героїчного минулого свого народу, зокрема образів народних месників, легендарних героїв громадської війни, визначних діячів культури, які постають, мов живі, благословляють радянських воїнів на бій та перебувають разом із ними на першому плані боротьби з ворогом [12, с. 32].

У післявоєнний період рощення творчої молоді та її опікування залишається, як і раніше, однією з важливих сторін діяльності П.Тичини. Статті й виступи письменника "Молоді – дорогу" (1945), "За високу поетичну майстерність", "О щастя, в пісні зазвучи!" (1950), "Молоді поети заводу "Азовсталь" (1952), Промова на III з'їзді радянських письменників України (1954), Промова на відкритті наради молодих письменників України (1955), Промова на зустрічі письменників Києва з членами літературної студії "Сталь Дніпропетровського заводу імені В.І.Леніна (1958), Промова на IV з'їзді письменників Радянської України, "Не відриватись від ґрунту" (1959) та ін. присвячені саме цьому напрямку його діяльності.

Загальну думку поетів початківців з зазначеної проблеми висловив публіцист Д.Білоус у статті "На передньому краї боротьби за комунізм" (1951): "П.Тичина є людиною великого серця, наша літературна молодь повною мірою відчуває цю зворушливу теплоту і виключну щирість поета та лине до нього всією душею" [6, с. 3].

П.Тичина завжди з гордістю висловлювався щодо появи у літературних колах молодих кадрів, їх нових хвилюючих творів. Відкриваючи вечір молодих письменників – членів літературного об'єднання при

журналі "Дніпро", який відбувся невдовзі після закінчення війни, він наголошував, що "...настрій у нього особливий якийсь, незвичайний. Бо це ж виступ молодих творців, вірніше сказати – наймолодших. Бо це ж показ творчості тих, які йдуть нам на зміну і яким ми, старші письменники, повинні будемо передати весь свій письменницький досвід, усю свою розкрити допомогу" [40, с. 49].

Закликаючи досвідчених письменників прислухатися до голосу молодих, допомагати їм у їх творчому зростанні, учити й виховувати їх, не шкодуючи ні часу, ні сил, П.Тичина закликав: "Давайте будемо недремні, щоб не пропустити народження й зростання справжніх талантів. Бо коли ми не будемо з молодими і коли там серед них, цих останніх, та заведеться дилетанство і всезнайство, – пам'ятайте: це наш гріх, наш – і більше нічий" [12, с. 50]. Поет вважав, що розуміти та допомогти творчій молоді можна лише тоді, коли перебуваєш з нею у безпосередніх творчих стосунках, а не спостерігаєш за нею з боку. Лише за умови застосування таких засобів взаємодії з молоддю як листування, творчі зустрічі, бесіди, рецензування та редагування їх творів, виступів у пресі з критичними статтями щодо їх творчої діяльності тощо можна помітити і підкреслити народження нового таланту.

19 вересня 1947 р. на пленумі правління Спілки радянських письменників було піддано різкій критиці творчість молодих митців Л.Смілянського, П.Панча, В.Черідніченко. Її ініціатором виступив перший секретар ЦККП(б)У Л.Каганович. Як пише С.Тельнюк у статті "Хвилюватиме нащадків" (1987): "Будь-яка спроба захистити з трибуни пленуму ...повіді Л.Смілянського "Золоті Ворота", твори П.Панча й В.Черідніченко трактувалися б як прояв українського буржуазного націоналізму. Як зрада ідеалам комунізму" [37 с. 5]. Виступаючи на згаданому пленумі, П.Тичина присвятив свою промову не критиці творів Л.Смілянського, П.Панча, В.Черідніченко, а розгляду й пропаганді творчості молодих поетів. Він підкреслив, що молоді письменники так само, як і старші, мають відразу усвідомити завдання письменників у наш час. Торкаючись проблеми досвіду молодих авторів, він зазначив: "...молоде покоління, що з'явилося в літературі, бере життя за роги, діставши величезний творчий досвід на війні. Величезну активність і безстрашність і в літературу перенесли наші воїни" [1, арк. 19].

Виступи, критичні статті П.Тичини про творчість молодих авторів 60-х рр. ХХ ст. "Серцем, розумом, душею" (1961), "Бути вірними великій ідеї до кінця" (1962), "Щедрою добротою насажені" (1963), "Весна Вітчизни" (1966), "До молоді мій голос" (1967) та ін. належать до того наукового

здобутку, який сприяв утвердженню центральної лінії розвитку літератури – на засадах народності, патріотизму та любові до Батьківщини. Цікавими є роздуми поета про сутність новаторства, яке повинно виходити з основного принципу літератури – реалізму.

У 60-х рр. ХХ ст. лави української літераторів поповнилися новим загоном молодих поетів. Для більшості з них характерним було тяжіння до пошуку, прагнення проявити свій талант на службу часові. Разом із тим дехто з них невірно розумів справжню сутність новаторства, захоплювався формалістичним експериментуванням, жонглюванням словом, надмірним ускладненням образної системи, що так чи інакше вело до зменшення в їх творчості реалістичного початку, до відходу від суспільних ідей [12, с. 54]. Засуджуючи псевдонаторство деяких молодих поетів, які вбачали новаторство в тому, щоб "відрізнитись від поетів старшого покоління, будь-що все переінакшити по-своєму" П.Тичина зазначав: "Та от лихо наше, що з-поміж молодих поетів є ще й такі, які й самі не розуміють, що значить бути новатором. Ні теми в них нема, ні форми, ні настрою, а так... немов те викрутасне ковзання на коньках по льоду" [39, с. 146].

Багатьом із поетів-початківців П.Тичина дав своє благословення в літературу, позитивно оцінивши їх перші збірки. Так, наприклад, серед молодих поетів, що прийшли в українську літературу в 60-х рр. ХХ ст., академік помітив щирість поетичних починань Н.Гнатюк. Він схвально відгукнувся на її першу збірку віршів "Пелюстка грому", що вийшла (1966) у видавництві "Молодь", відзначив жагу поетеси до життя, бажання заглянути в майбутнє й висловити при цьому віру в його красу, впевненість у невмирущості діянь народу, безконечності життя. Він цитує рядки з її поезії:

Я не згорю, не змовкну. Я – Людина.

Мені дано не час, не день, не мить.

В житті нема забулості, спочину, –

Життя розквітнюється, рясне, пламенить [44, с. 282].

Позитивно відізвався П.Тичина про повість В.Титова "Всім смертям на зло", що пройнята високою людяністю і героїзмом: "Хіба ж це – не пламеніючий вогонь творчості молодого письменника? Хіба ж це – не справжнє утвердження життя живого, утвердження, як автор сам говорить, усім смертям назло?" [44, с. 283].

Чимало зробив П.Тичина для творчого зростання молодого письменника Л.Тендюка. Успіх його віршів і оповідань він пояснював безпосередньою участю у зображуваних подіях письменника, матроса океанського судна "Витязь": "...і шторми, і вітри, і тісна, згуртована багатонаціональна

сім'я моряків, і зустрічі з людьми на різних берегах, і особливо гостре чуття Батьківщини далеко від неї – ось що формує його творчу душу, ось що шліфує його характер, збагачує його самого як художника і людину" [12, с. 56].

Дбайливе ставлення П.Тичини до молодих письменників поєднувалось з його високою вимогливістю до них. Закликаючи їх до мужності у відстоюванні реалізму, він наголошував на тому, щоб поети завжди усвідомлювали сутність суспільно-політичних проблем, а їх твори містили громадянський пафос.

Науковець О.Яровий у праці "Офіціальний" Тичина як ідеологема Радянської епохи" (1994) щодо діяльності П.Тичини з молодими поетами зазначає: "...П.Тичина гостро відчував трагізм власного становища, коли в "обценьках" радянської ідеології дедалі більше давалося взнаки творче безпліддя, а перо не могло позбутися запрограмованості на потрібні слова. Щоб якимось компенсувати відчуття порожнечі, П.Тичина звертався до молодих поетів – можливо, тому, що вбачав у них продовжувачів того творчого потенціалу, який для нього вже втратив можливість реалізації." На думку О.Ярового, про це свідчать такі рядки письменника:

З творами молодих
знайомитись –
що може бути золотіше!
Та й чого соромитись,
що ти вже так
та й не напишеш [51, с. 39].

У згаданих рядках, за О.Яровим, П.Тичина розумів, що розміняв власний талант на дрібниці, на сухозлотицю бездарних віршоподібних творів, які виходили з-під його пера мертвонародженими, він заздрило молодим поетам, що здатні "написати про душу народу" [51, с. 39].

Отже, розуміння політичної ситуації та проблем суспільства України, високий рівень національної свідомості П.Тичини стало серйозним поштовхом до його дієвої допомоги молодим українським митцям ХХ ст. Окремим напрямком його громадсько-політичної діяльності у 20–30-х рр. ХХ ст. є виступи на творчих конференціях і нарадах із критичними доповідями, зверненнями-порадами до поетів-початківців. Листування та зустрічі П.Тичини з молодими поетами, звернення до них через відкриті листи та статті сприяли засвоєнню та усвідомленню творчою молоддю України кращих мистецьких надбань вітчизняної поезії та пошуку нових творчих здобутків. Виявляючи турботу до творчої молоді, П.Тичина сприяв формуванню її суспільно-політичної позиції, що поєднувала народність,

національну свідомість та патріотизм. Відзначаючись вимогливістю та принциповістю, поет виявляв дбайливість та гуманність у відносинах з новим поколінням письменників держави.

Подальші дослідження Громадсько-політичних поглядів П.Тичини та їх відбиття на формуванні національної свідомості та суспільної позиції молодих українських митців ХХ ст. можуть бути використані для підготовки праць з історії України та дозволять створити цілісне уявлення про вченого як особистість та громадсько-політичного діяча, а також концептуально осмислити значення його внеску в контексті соціокультурних та історичних подій ХХ ст. на Україні.

Література

1. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, од. зб. 4511, арк. 19.
2. Барка В. Хліборобський орфей, або клярнетизм. – Ч. 2. – Мюнхен; Нью-Йорк: Бібліотека "Сучасності", 1961. – 87 с.
3. Барка В. Цитоване. – Ч. 2. – Канада: Бібліотека "Сучасності", 1961. – 90 с.
4. Баш Я. Незвичайна мандрівка // Співець єдиної родини. – К.: Радянський письменник, 1981. – С. 121–128.
5. Білецький О. Двадцять років нової української лірики (1903–1923 рр.). – Харків: Держвидав України, 1924. – 38 с.
6. Білоус Д. На передньому краї боротьби за комунізм // Літературна газета. – 1951. – 25 січня. – С. 3.
7. Бокий І. І сказали люди: годі нас дурити // Сільські вісті. – 2001. – 26 січня. – С. 3.
8. Буровій К. Боротьба за радість // Червоний шлях. – 1929. – №7. – С. 89–105.
9. Гальченко С. Грані великого таланту: До 100-річчя від дня народження П.Г.Тичини. – К.: Т-во "Знання" УРСР, 1990. – 48 с.
10. Губар О. Павло Тичина: Літературно-критичний нарис. – К.: Радянський письменник, 1981. – 257 с.
11. Гуменюк В. Творчість Павла Тичини в контексті мистецьких віянь його доби // Дивослово. – 2005. – №4. – С. 57–61.
12. Гузман З. Павло Тичина – літературознавець і критик. – К.: Дніпро, 1975. – 199 с.
13. Двадцять роки: літературні дискусії, полеміки. – К.: Дніпро, 1991. – 366 с.
14. Дунай П. Павло Тичина – знакова постать розчахнутої доби // Українська мова та література. – №19. – 2004. – С. 3–9.
15. Збанацький Ю. Слово до читача // Тельнюк С. Павло Тичина. – К.: Молодь, 1979. – 336 с.
16. Зеров М. До джерел. – К.: Слово, 1926. – 131с.
17. Зеров М. Твори: В 2 т. – Т. 2. – К.: Дніпро, 1990. – 600 с.
18. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Femina, 1995. – 609 с.

19. Історія української літератури. – К.: Наукова думка, 1965. – 864 с.
20. Іщук А. Павло Тичина. – К.: Художня література, 1954. – 162 с.
21. Ковалів Ю. Василь Барка // Слово і час. – 1992. – №2. – С. 11–12.
22. Кошелівець І. Літературний процес: дещо з віддалі. – Париж: Наукове товариство ім.Т.Шевченка, 1991. – 94 с.
23. Кошелівець І. Сучасна література в УРСР. – Нью-Йорк: Пролог, 1964. – 378 с.
24. Лавріненко Ю. На шляхах синтези клярнетизму. – Канада: Бібліотека "Сучасності", 1997. – 63 с.
25. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження: Антологія 1917–1933. – К.: Смолоскип, 2002. – 984 с.
26. Майдан І. Зріст і сила творчості Павла Тичини // Червоний шлях. – 1925. – №3. – С. 189–201.
27. Ніковський А. Vita nova. Критичні нариси. – К., 1989. – 144 с.
28. Новіченко Л. Поезія і революція: Творчість П.Тичини в перші пожовтневі роки. – К.: Рад. письменник, 1956. – 288 с.
29. Павленко М. Тичинівська формула українського патріотизму. – Умань, 2002. – 180 с.
30. Панч П. Павло Тичина // Пролетарська правда. – 1948. – 25 січня. – С. 3.
31. Погрібний А. Тичина золотогомінний // Класики не зовсім за підручником. – К.: Школяр, 2000. – 135 с.
32. Поляруш О. Вслухався я в той гомін золотий // Дивослово. – 2004. – №2. – С. 5–9.
33. Співець нового світу. Слогати про Павла Тичину / Упорядн. та приміт. Г.Донця. – К.: Дніпро, 1971. – 512 с.
34. Стус В. Феномен доби (сходження на Голгофу слави). – К.: Вид-во поліграфічний центр "Знання", 1993. – 96 с.
35. Тельнюк С. Молодий я, молодий. – К.: Дніпро, 1990. – 418 с.
36. Тельнюк С. Павло Тичина: Бібліографічна повість. – К.: Молодь, 1979. – 336 с.
37. Тельнюк С. Хвилюватиме нащадків // Літературна Україна – 1991. – 24 січня. – С. 5.
38. Тичина П. Вітер з України. – К.: Український письменник, 1993. – 270 с.
39. Тичина П. Бути вірним великій ідеї до кінця // Дніпро. – 1963. – №3. С.145–148.
40. Тичина П. Молоді в дорогу // Дніпро. – 1945. – №7. – С. 99–103.
41. Тичина П. Щастя в пісні зазвучи // Дніпро. – 1950. – №9. – С. 7–8.
42. Тичина П. Зібрання творів: У 12 т. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1983. – 736 с.
43. Тичина П. Зібрання творів: У 12 т. – Т. 8. – Ч. 1. – К.: Наукова думка, 1983. – 736 с.
44. Тичина П. Зібрання творів: У 12 т. – Т. 8. – Ч. 2. – К.: Наукова думка, 1983.
45. Тичина П. З минулого в майбутнє. – К.: Дніпро, 1973. – 344 с.

46. Тичина П. Лист до М.Фомуляєвої. Тичина П. Зібрання творів: У 12 т. – К.: Наукова думка, 1990. – Т. 12. – Ч. 1. – С. 488.
47. Українська революція: Хрестоматія. – Вінниця: Фоліант, 2004. – 176 с.
48. Федченко Б. Знівечений талант // Вільна Україна, 1961. – Ч. 30. – С. 58–60.
49. Чапленко В. Пропащі сили. – Канада: Вінніпег, 1960. – 141 с.
50. Юринець В. Павло Тичина. Спроба критичної аналізи. – Х.: Книгоспілка, 1928. – 115 с.
51. Яровий О. Офіційний Тичина як ідеологема радянської епохи // Слово і час. – 1994. – С. 35–41.
52. Яровий О. Поет на перехресті поглядів: критика різних років про П.Тичину // Українська мова та література. – 1997. – №18. – С. 1–3.

Т.П.Демченко

"Європа" чи "Просвіта": чи суперечить просвітянська ідея європейському вибору України?

Звинувачення Миколи Хвильового проти нелюбої йому "Просвіти", розлого, з неприхованою ворожістю та властивим письменнику сарказмом викладені у його знаменитих памфлетах др. пол. 20-х рр. минулого століття [1], можна звести до наступних викривальних позицій:

"Просвіта" – "шароварно-гопачна", провінційна інституція; вона архаїчна;

стримує розвиток справжніх талантів і продукує графоманів через масовизм;

за своєю суттю вона дрібнобуржуазна, селянська, найчастіше прикладається епітет "куркульська";

над нею тяжє печать дореволюційності, міщанськості;

своєю діяльністю вона здійснює "мавпування" російської культури.

Загалом вердикт памфлетиста щодо цього феномену української культури однозначно негативний: він стоїть на шляху до омріяної "психологічної Європи", а відтак ворожий українському пролетарському мистецтву.

Метою даної розвідки є з'ясування питання – наскільки ці обвинувачення відповідали дійсності, чи можна трактувати просвітянський рух як щось повністю неприйнятне, чуже європейським засадам.

Як відомо, коли Микола Хвильовий оприлюднив "свої ідеї про шлях розвитку літератури й сформулював культурну платформу національного